

“MAMMA HÄREKO LÄSA MIG?” (EMMA 2;8 ÅR) - TVÅSPRÅKLIGT INFLYTANDE HOS ETT TVÅSPRÅKIGT BARN

Heidi Rontu, Åbo Akademi

Bilingualism is a growing phenomenon among Finland-Swedes. Nowadays half of the Finland-Swedish babies are born with Finnish and Swedish as the languages spoken at home. It is interesting to see what effect this has on Finland-Swedish. How balanced is the bilingual development and how does it influence the development in Finnish and Swedish? Because of the equivalent official and social status of Finnish and Swedish the Finnish-Swedish bilingualism is relatively unique. The present study concentrates on crosslinguistic influence in the speech of a bilingual Finland-Swedish child from the age of 1;11 to 3;4. A new period of recordings was started a year ago when the child was 5 years old. The child speaks Swedish with her mother and Finnish with her father. A preliminary analysis of the recordings shows considerably more mixing in Swedish than in Finnish. An example is given of how the child uses the Finnish particle *-ko/-kö* in forming questions beginning with a verb in Swedish.

1 BAKGRUND OCH SYFTE

Det är numera vanligare att en finlandssvensk person gifter sig över språkgränsen, med en finskspråkig person, än med en annan finlandssvensk. Allt fler finlandssvenska barn växer således upp i tvåspråkiga hem. I slutet av 1980-talet föddes nästan lika många barn i tvåspråkiga familjer (finska/ svenska) som i enspråkigt svenska familjer i Finland. Situationen har knappast ändrats sedan dess. Det är uppenbart att detta kommer att ha en stor betydelse för finlandssvenskans och den finlandssvenska befolkningens framtid. Vilka spår lämnar finskans och svenskans samlevnad i det tvåspråkiga barnets utveckling i finska respektive svenska? Hur balanserad är språkens samlevnad och hur utvecklas språken parallellt? Tack vare finskans och svenskans likvärdiga

officiella och samhälleliga status är den finsk-svenska tvåspråkigheten rätt så unik. Motsvarande förhållanden finns endast i Canada.

Syftet med projektet är att undersöka det tvärspråkliga inflytandet hos ett tvåspråkigt, finlandssvenskt barn. Ytterligare är det intressant att se vilken betydelse inflytandet har för barnets utveckling i finska respektive (finlands)svenska. Det är således nödvändigt att även kartlägga den tidiga morfologiska och syntaktiska utvecklingen i barnets båda språk. Jag jobbar med ett urval grammatiska kategorier av vilka bland de viktigaste är kasustillägnande, verbböjning, införandet av pronomen, prepositioner, ordföljd, frågesatsbildning och nekande satser. Hur mycket påverkar t.ex. sättet att bilda ja- och nej-frågor med hjälp av en frågepartikel i finskan frågesatsbildningen i svenskan där motsvarande frågor alltid innebär ändringar i ordföljd? Är det så att kasustillägnandet startar tidigare än prepositionsinläringen? Kan man se finsk inverkan på inläringen av ordföljden i svenska? Här är det även viktigt att undersöka dominansförhållandet mellan språken under utvecklingens gång. Variationen i dominansförhållandet kan bero såväl på språkliga (bl.a. strukturella skillnader) som utomspråkliga faktorer. Jag kommer att jämföra det tvåspråkiga barnets språkutveckling med motsvarande enspråkiga barn. Undersökningen kommer att visa att det dels finns likheter i barnets utveckling i finska och svenska som eventuellt kan förklaras med universella drag i barnspråsutveckling. Dels kommer det att finnas skillnader i utvecklingarna som beror på strukturella skillnader och dominansförhållanden mellan språken.

2 METODER

Undersökningen är delad i två faser. Den första fasen ska ses som en pilotundersökning i avsikt att utveckla lämpliga metoder för forskning av språkutvecklingen hos tvåspråkiga barn. Eftersom finskan och svenskan strukturellt skiljer sig avsevärt från varandra kräver en jämförelse mellan språken ett noga utarbetat mätninginstrument. Exempelvis är det problematiskt att tillämpa det klassiska måttet på utvecklingsnivån i språket MLU (Mean Length of Utterance). Detta gäller särskilt för finskan som är ett syntetiskt språk och kännetecknas av bundna morfem. MLU har utsprungligen utarbetats för engelskan (Brown 1973) som är ett mer analytiskt språk och oftast har fria morfem. Fria morfem är betydligt lättare att iaktta, särskilt i tidigt barnspråk, än bundna morfem. Jag kommer att utarbeta ett annat mått på utvecklingsnivån. Här kommer bl.a. Toivainens

undersökning i finskt barnspråk att vara till hjälp (affix age i Toivainen 1980). Förutom barnspråksforskning, i såväl en- som tvåspråkiga barn, tillämpas teorier och metoder från andra områden inom lingvistik, främst kontrastiv analys, kontrastiv svensk-finsk grammatik, språkinlärning och andraspråksforskning. I undersökningens andra fas kontrollerar jag de faktorer som kommit fram i den första fasen med ett större barnspråksmaterial.

3 MATERIAL

Forskningsprojektets material består av inspelningar av ett tvåspråkigt barns tal. Barnet har spelats in mellan 1;11 och 3;4 år. Svenska institutionen erhöll inspelningarna som resultat av ett avhandlingsarbete pro gradu. Jag har kompletterat inspelningarna med att låta det undersökta barnet berätta en s.k. frogstory på finska och på svenska nu när hon är 5 år. Frogstory är en populär undersökningsmetod i internationell barnspråksforskning (t.ex. Slobin 1991), vilket garanterar undersökningen ett rikligt jämförelsematerial. Jag kommer att låta barnet berätta frogstoryn på nytt då hon blir 6 år. Med hjälp av berättelsen kan man studera t.ex. hur barn ger uttryck för rörelse där man väntar sig skillnader mellan finska och svenska. En annan invinkling som gärna kunde ingå i materialinsamlingen är att låta barnet berätta frogstoryn i telefon. Vidare låter jag spela in barnet i likadana situationer som i de ursprungliga inspelningarna, d.v.s. då barnet leker med respektive förälder. Inspelningarna pågår åtminstone tills barnet börjar i skolan (eller så länge som barnets familj är villig att fortsätta med inspelningarna).

I den första fasen är undersökningen en fallstudie. Fallstudier är tämligen vanliga i barnspråksforskning mycket på grund av att insamling av barnspråksmaterial ofta är tidskrävande och mödosamt inte minst för det inspelade barnets familj samt för den enskilda forskaren. I undersökningens andra fas samlar jag in barnspråksmaterial med dels enspråkigt (finlands)svenska dels tvåspråkiga (svensk-finska) barn. Inspelningarna görs i Åbo. Här är det samtidigt fråga om att starta ett slags språkbank med finlandssvenskt och tvåspråkigt finskt-svenskt barnspråksmaterial. Insamlingen kan sedan fortsätta en längre tid och möjliggöra longitudinella undersökningar där ett och samma barns språkutveckling följs med långt in i skolåldern.

I aktuell forskning av finlandssvensk tvåspråkighet har hittills berörts språket hos förskolebarn (Østern 1991), hos barn i skolåldern (Sundman

1994) eller hos vuxna (Tandefelt 1988). Tidigt finlandssvenskt barnspråk är däremot ännu ett tämligen oforskat område. Med undantag av ett par avhandlingar pro gradu är Raija Berglund vid Vasa universitet mig veterligen den enda som undersöker tvåspråkigt finlandssvenskt barnspråk. Hon undersöker kodväxling och språkval hos ett barn. I Sverige har det också forskats i tvåspråkigheten hos småbarn (Huss 1991, Kangassalo 1995) samt hos barn i skolåldern (Juvonen 1997, Virta 1994) i en svensk-finsk kontext. Slutligen kommer barnspråksforskningen hos enspråkigt svenska barn i Sverige (t.ex. Söderbergh 1993, Strömqvist 1992) och hos enspråkigt finska barn i Finland (t.ex. Toivainen 1980) att ge nyttigt jämförelsematerial för undersökningen.

4 PRELIMINÄRA RESULTAT

Emmas språk har delats in i helt svenska, helt finska eller blandade yttranden i samtal med mamma respektive pappa (Koli 1998) (bilaga 1). I samtal med den svenskspråkiga mamman har Emma en period mellan ca 2,4–3,0 år då blandade eller helt finska yttranden dominerar. Perioden lockar till slutsatser om en språkseparationsprocess hos Emma (Volterra & Taeschner 1978). Eftersom språkbladningen är minimal i samtal med den finskspråkiga pappan kunde finskan vidare tolkas vara Emmas starkare språk. Om det faktiskt är fråga om att Emma lär sig separera sina språk eller snarare uttryck för dominansförhållanden mellan finskan och svenskan i omgivningen kräver likväl en vidare analys av språkblandningen samt Emmas utveckling i respektive språk. Ett intressant exempel på hur Emma blandar finska och svenska ger lånet av den finska frågepartikeln -ko/-kö när hon bildar verbinledda frågor på svenska (bilaga 2). Emma fogar partikeln till det första ordet enligt den finska modellen. Ordet *mamma* i början av en del frågor fungerar som tilltal. Ytterligare tycks Emma använda finskans *onko* mer som ett frågeord. Verbet upprepas allt som oftast ännu på svenska, e (=är), och ordföljden i den svenska meningen står oförändrad.

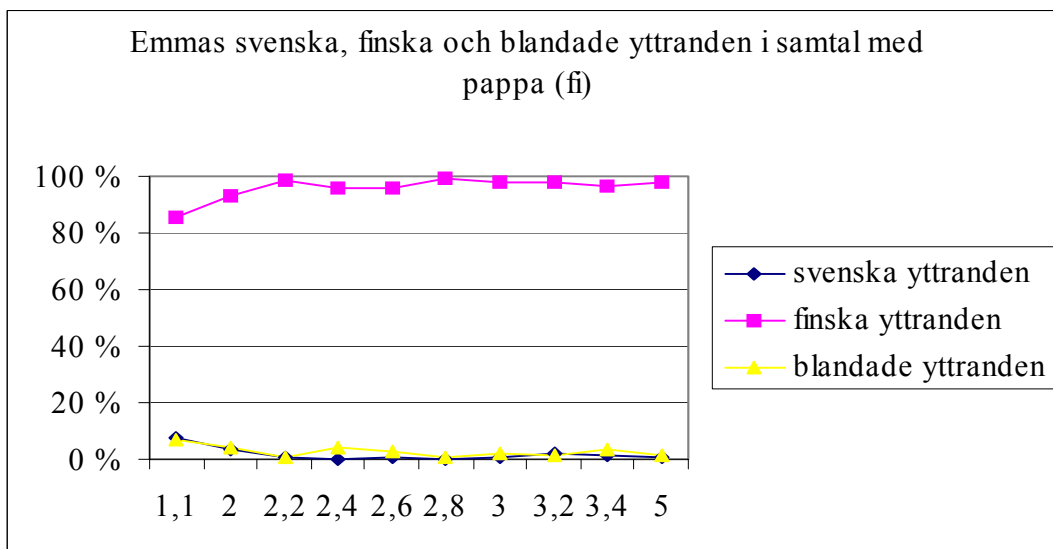
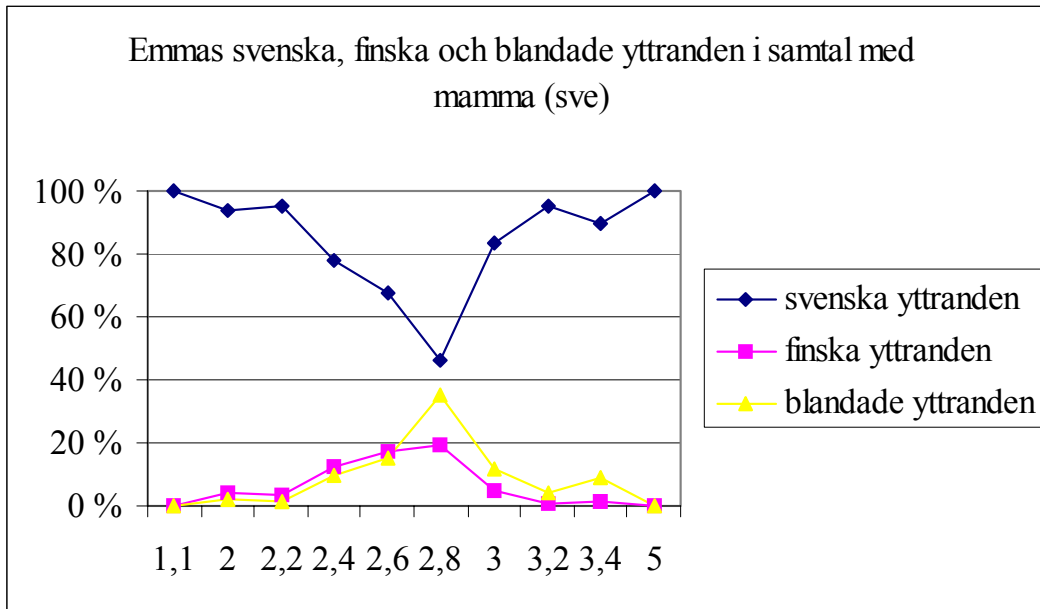
Litteratur

- Brown, R. 1973. *A first language. The early stages*. London: Allen & Unwin.
Huss, L. 1991. *Simultan tvåspråkighet i svensk-finsk kontext*. Uppsala: Uppsala universitet.

- Juvonen, P. 1997. Grammaticalization of definite article. Föredrag vid SUKKA-seminariet *Diakroni och variation i barnspråk*, Helsingfors 21–23.11.1997.
- Kangassalo, R. 1995. *Mastering the question*. Umeå: Umeå University.
- Koli, K. 1998. *Språkblandning hos den simultant tvåspråkiga Emma i åldern 1,10–3,4 år*. Åbo Akademi. Pro gradu-avhandling i nordiska språk.
- Meisel, J. M. (ed.) 1990. *Two first languages*. Dordrecht: Foris.
- Slobin, D. I. 1991. Learning to think for speaking: native language, cognition and rhetorical style. *Pragmatics* 1, 7–26.
- Strömqvist, S. 1992. *Barns språk*. Malmö: Liber.
- Sundman, M. 1994. *Tvåspråkigheten i skolan*. Åbo: Åbo Akademi.
- Söderbergh, R. 1993. *Barnets tidiga språkutveckling*. Lund: Liber.
- Tandefelt, M. 1988. *Mellan två språk*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Toivainen, J. 1980. Inflectional affixes used by Finnish-speaking children aged 1–3 years. Turku: Turun yliopisto.
- Virta, E. 1994. *Tvåspråkighet, tänkande och identitet. Del 1: sammanfattning*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Volterra, V. & T. Taeschner 1978. The acquisition and development of language by bilingual children. *Journal of Child Language* 5, 311–335.
- Østern, A-L. 1991. *Tvåspråkighet och lingvistisk medvetenhet*. Åbo: Åbo Akademi.

BILAGA 1

Det inspelade barnets (Emma) finska, svenska samt blandade yttranden i samtal med den svenskspråkiga modern samt den finskspråkiga fadern.

BILAGA 2.

I åldern 2;8 år börjar Emma låna in den finska frågepartikeln *-ko/-kö*, när hon bildar frågor inledda med verb på svenska.

Ekö *hosta?* 'Är hosta',
läggako *mamma mig?* 'Lägger du mig mamma'
mamma mamma kommako leka mig Emma lägga pussel? 'Mamma
kommer du och leker med mig då Emma (jag) lägger pussel'
mamma kommeko läsa mig? 'Mamma kommer du och läser åt mig'
mamma voisitko jag rita? 'Mamma kunde jag rita'
gåko *dit?*
mamma gåko efter Emils blöja? 'Mamma går du efter Emils blöja'
gåviko *mamma läsa?* 'går vi och läser mamma'
gåko *han sängen mormors?* 'Går han i mormors säng'
mamma läsako mig Emma? 'Läser du åt mig mamma'
onko *här e onko tä här e knappar?* 'Är det här knappar'
onko *där e tigern?* 'är tigern där'
onko *där e katten?* 'är katten där'
onko *de snusmumriken?* 'Är det Snusmumriken'
onko *Emil långt långt borta?* 'är Emil långt borta'
onko *den slut?* 'är den slut'
onko *där Emma?* 'är Emma där'
onko *de Ada?* 'är det Ada'
mamma onko *det Tilda-babyn?* 'mamma är det Tilda-babyn'